

PALLIATIEVE SEDATIE: DE LANGGEREKTE EINDSTRIJD VAN NIENKE

•••
Vervolg van blz. 25

slaap zo goed. (slikt) Ik gaf haar een kruisje op het voorhoofd en zag dat ze in de war was. Ik ben naar buiten gegaan samen met dat familielid. Toen de injectie gegeven was, ben ik weer naar binnengestormd en hoorde ik "ah lieveke, ge zijt er weer, al een geluk." Haar stem werd zwakker, maar haar geest was nog helder. Ik heb haar toen uitgebreid bedankt voor alles en gezegd "nu ga je inslapen". Zo gebeurde. Het was ons laatste contact. 's Avonds was Nienke nog rustig aan het ademen. De arts kwam binnen en zei "we gaan het nog eens proberen". Weer dormicum. Om negen uur 's avonds, nog eens. Nienke ademde nog steeds goed en daar was de arts weer. Nog een laatste keer, klonk het. Hij diende het middel intraveneus toe, legde zijn gsm naast zich als stopwatch en telde af tot tweeënhalve minuut. Nienke trok helemaal wit weg en je zag dat ze stervende was. De arts zei: "Het is gebeurd". Ik nam Nienkes hoofd in mijn armen, en bij die beweging hoorde ik ineens.. een diepe zucht. Ze begon weer te ademen. Ze kwam er weer door. Ik keek naar de arts. Nienke ging over tot wat men de Cheyne Stokes ademhaling noemt, met lange apneus tussendoor. Rond middernacht wou de arts nog een morfinespuit geven. Hij leek ten einde raad. Op dat moment ben ik weggegaan. Ik zei dat ik het niet meer uithield.

(leest opnieuw voor uit dagboek) *Ik heb gezegd. 'Nienke wil niet gaan, dokter, respecteer dat, respecteer het leven, haar lichaam wil nog niet, laat de natuur zijn werk doen. Ik ga niet meer akkoord'.*

(...)
Maandag, acht uur 's morgens. Nienke slaapt rustig. Ik zoek schwabs, bevochtig haar lippen. Soms ging het slecht soms goed met de ademhaling

'Om twaalf uur stond die huisarts er terug. Hij zei dat Nienke pijn had, het verplegend personeel had dat gemeld, en besloot met "we gaan nog wat morfine geven". Dus na al die dormicums en die morfine tussendoor, nog eens morfine. Ik ben naar buiten gegaan, ging bij een vriendin langs en kwam tegen drie uur terug. Nienke ademde weer met lange apneus. Ik ben naast haar gaan zitten en heb gezegd: "Nienke, ga, ik kan het niet meer aanzien, het is niet meer schoon." Vier uur later stierf ze.'

'Nienke had een bijzonder sterk hart, zonder die kanker had ze makkelijk honderd jaar kunnen worden. Haar levenskwaliteit was afgenomen, ze zei vaak 'wat zit ik hier nog te doen'. Dat was een noodkreet, geen doodskreet.' 'Ik was zowel boos als verdrietig toen ze stierf. Verdrietig om de band die ik losliet, kwaad omdat dit mooie mens zo'n onwaardig einde kreeg. Ik vond het geen milde dood en volgens mij heeft ze het ook niet gewild. Waarom hebben ze niet gewacht tot die eerste verschijnselen van verstikking er

kwamen om dan een letale dosis te geven? De hele tijd stel ik me die vragen en verwijt ik mijzelf: ik stond erbij en ik keek ernaar. De palliatieve sedatie die op Nienke werd toegepast was niet oké, maar.. er was een wet die dit toeliet. Ik merkte ongemak en onbehagen bij de arts. Ik zag geworstel met ethiek, ik zag zelfs een gebrek aan competentie. Ik zag ook een wilsbekwame vrouw die niet betrokken werd bij de uitvoering van haar eigen levenseinde.'

Na het gesprek met Gabrielle, contacteerden we de arts die de sedatie uitvoerde 'Ik schrik hiervan, ik val uit de lucht.' zegt hij bij het begin van ons gesprek. 'Ik heb enige ervaring met het begeleiden van palliatieve patiënten. Euthanasie heb ik nog nooit uitgevoerd wel palliatieve sedatie. Dit hier was geen evidente situatie. Iedereen was partij: familie, dierbaren en verpleegkundigen. Alle hadden een visie, ik moest de hele tijd schipperen. De band tussen Nienke en Gabrielle was zeer hecht. Ik wist dat en hield daar rekening mee, dus betrok ik haar bij mijn handelen, zo veel als ik kon. Natuurlijk, zo'n afscheid is nooit evident. Bij Nienke was al jaren een vraag naar euthanasie. Ik heb er vaak met haar over gesproken. Telkens kwam het erop neer dat ze niet meer wou leven, omdat haar man er niet meer was. Nienke verkeerde toen echter niet in een ondraaglijk lijden. Het personeel van het rusthuis bleef zeggen dat Nienke geholpen wou worden bij haar levenseinde. Ik vond dat discutabel. Je ziet dat trouwens wel meer in rusthuizen, dat de verpleging boodschappen van bewoners die zeggen "ik ben het beu" gaat interpreteren. Wij dokters voelen dat aan als een enorme druk. Nienke had een wilsbeschikking, maar ik vond haar vraag zoals gezegd niet zuiver. Tot Nienke ernstig ziek werd en ik vreesde dat ze snel en op een pijnlijke manier zou sterven. Dat wou ik Nienke niet aandoen, en daarom heb ik die palliatieve sedatie in gang gezet.'

Was dat met haar toestemming?

'Ja, dat was zo.'

Daarover bestaat grote twijfel bij Gabrielle. Zij stelt dat Nienke niet echt wist wat haar overkwam, toen u de eerste sedatieve middelen toediende. Bovendien 'lukte' het niet meteen.

'Nienke was in die mate gevorderd dat ze niet meer aanspreekbaar werd. En wat dat 'niet meteen lukken' betreft: dat was ook niet de bedoeling. Het was geen euthanasie. Ik heb sedatie gedaan, daarna medicatie toegebracht zodat ze in een diepere slaap viel. Op dat moment was ze niet meer bij bewustzijn en dus heeft ze het niet meer actief meegemaakt. Uiteraard ging dat met emoties gepaard, ik begrijp dat,

'Dat Nienke nog anderhalve dag heeft geleefd zal voor naasten ingrijpend zijn geweest. Het was echter niet de bedoeling haar, om het oneerbiedig te zeggen, dood te spuiten'

maar ik moest die beslissing nemen, vond ik. (pauzeert) Dat Nienke nog anderhalve dag heeft geleefd zal voor betrokkenen ingrijpend zijn geweest. Het was echter niet de bedoeling haar, om het oneerbiedig te zeggen, dood te spuiten.'

Maar Nienke heeft niet gevraagd haar te laten inslapen.

'Had ik de behandeling niet toegepast, dan had het sowieso niet lang meer geduurd. Als arts oordeel je dan: dit lijden moet je vermijden.'

U moest verschillende keren 'bijspuiten', dormicums, en bovenop

morfine, ook dat bleef onze getuige bij.

(geagiteerd) 'Nee nee nee,.. (stokt). Komaan toch. Wat is dit hier? Ik kon die patiënt toch niet op zo'n vreselijke dood laten wachten?'

Marc Cosyns noemt dit een 'helemaal veel voorkomend en triest verhaal zowel voor betrokkenen als de arts in kwestie.

'Dat klopt. Die situaties zijn soms heel verwarrend. Toch hield ik iedereen op de hoogte, ik heb mijn best gedaan hoor...' (zucht)

Hebt u van deze zaak wakker gelegen?

'Uiteraard.'

En waarom?

'Gewoon. Ik had een goede band met Nienke, ik heb mooie momenten met haar beleefd, in open communicatie. Ik vond haar een goede vrouw. Maar als arts moet je, los van je band met chronische patiënten, ook handelen. Dat maakt het niet makkelijk precies wegens die betrokkenheid. Daarom ook wil je niet dat iemand op een onmenselijke manier sterft. Misschien dacht Gabrielle dat ik moest wachten tot het kritische punt om dan euthanasie toe te passen. Nu, dat wou ik niet.'

Gabrielle, die vaak werkt met palliatieve teams, had dit nog nooit meegemaakt, zegt ze.

'Ik voel me aangevallen, sorry hoor, het lijkt erop alsof ik me moet verdedigen. Terwijl het echt niet simpel is voor ons. Artsen hebben het niet makkelijk met die wet, dat hoor ik bij vele collega's. Wij zijn soms in dubio over het hoe en het waarom, over het wettelijke van sommige uitvoeringen. Ik heb de indruk dat er te liberaal wordt omgegaan met euthanasie.'

'Wij huisartsen zijn de toeverlaat voor onze patiënten. Wij zijn het die tijdens consultaties te horen krijgen "dokter, als er iets met mij gebeurt, geef dan een spuitje hé". Ik heb tientallen dossiers waarin dit soort vragen zitten, maar nooit kreeg ik één expliciete vraag eens het zo ver was. Zie je, alles is interpreteren en wij artsen moeten trancheren, proberen dat ondraaglijke lijden te kaderen. Beslissen is dan niet makkelijk. Toch blijf ik overtuigd dat ik in het geval Nienke de juiste beslissing heb genomen.'

Heeft ze ooit geweten wat met haar gebeurde?

(denkt na) 'Helemaal helder was ze niet meer. Ik heb het haar wel verteld dat ze langzaam zou inslapen, maar of ze dat in haar toestand beseft... Ik denk niet dat die luciditeit er nog was. (zucht, stem breekt) Ach, weet je, ik zal er nu weer niet van kunnen slapen vannacht.'

Deze 'case' houdt u dus wel degelijk bezig?

'Ik heb veel moeite gedaan, echt waar, om voor iedereen dit afscheid zo mooi als mogelijk te maken. Ik ben empathisch geweest, heb alle betrokkenen een plek gegeven, overlegd in de mate dat het kon.'

Wat is er volgens u dan misgelopen?

'Het was zo'n warrige context. Ik denk vooral aan de spanning die heerste op die kamer, tussen familielid en dierbare, en dan had je Nienke die lag te sterven. Daar lag ik wakker van, wegens die emotionele toestand en dan stel je je uiteraard de vraag: doe ik het goed, had ik toch niet de euthanasievraag moeten aanvaarden en laten uitvoeren in plaats van die langgerekte palliatieve sedatie? Daarvan heb ik wakker gelegen, tja, toch wel ja.'

(De namen in dit artikel zijn fictief om privacyredenen)